

*Samen de transitie van het
landelijk gebied vormgeven*

DW-Café | *De Nazit*

Impressies van het vijfde *Dieper Wortelen Café*

De Doordoeners: werken aan de toekomst volgens de nieuwe generatie

DW-Café | De Nazit

Welkom in het Dieper Wortelen Café

Vanuit het advies Dieper Wortelen zet RTLГ in op meer en beter toekomstgesprek rondom de doorontwikkeling van het landelijk gebied. Dialoog die productief is en leidt tot meer begrip over en weer, tot groter draagvlak voor veranderingen en uiteindelijk ook tot effectievere uitvoering. Eén van de acties uit onze open actie-agenda gaat over het onderhouden en uitbouwen van het netwerk van professionals in het landelijk gebied. Vanaf najaar het najaar 2024 opende het DW-Café haar deuren. In DW-café's staan inspiratie en praktijk centraal. We doen dat in de vorm van een talkshow met tafelgasten, een special en uitwisseling tussen de deelnemers. Elke café is ingericht rondom een thema. Het thema van de december editie? Doordoeners werken aan de toekomst van het landelijk gebied.

Akoesticum te Ede

De vijfde editie van het DW-café vond dit keer plaats in het Akoesticum, voormalige kazernegebouwen in Ede die nu dienst doen als trainingscentrum voor muziek, dans en theater. Ook deze keer een gemêleerd gezelschap van zo'n 30 oude en jonge professionals in het landelijk gebied. Dit keer stond de middag geheel in het teken van het geluid van nieuwe generaties agrarische ondernemers, natuurbeschermers en gebiedsontwikkelaars die samen bouwen aan een vitaal platteland. De moderatie in was in handen van Coen Smit en Sophie Dijkkamp van het Dieper Wortelen-team.

De Nazit

De nazit van het vijfde Dieper Wortelen café geeft een algemene en vrije vertaling van wat er tijdens de december editie van het DW Café de revue is gepasseerd. De tekeningen die zijn gemaakt door Wouter Boog van JamDots en geven de Nazit extra kleur.

DW-Café | De Nazit

De Doordoeners – een introductie

In Den Haag is het formatieproces volop gaande, worden belangen tegen elkaar afgewogen om zo stap voor stap tot een nieuw regeerakkoord te komen. Plannen worden even on hold gezet en we kijken uit naar de beleidsvoornemens van alweer een nieuw Kabinet. Soms lijkt de systeemwereld stil te staan. Maar ondertussen gaan de ontwikkelingen in de alledaagse praktijk gelukkig gewoon door. Enthousiaste boeren & tuinders, natuurbeschermers, milieugroepen en burgercollectieven bouwen samen aan de toekomst van hun eigen streek, daarbij vaak geholpen door het lokale bestuur. Vooral jonge mensen bewegen de transitie: in de grootst mogelijke kleine stappen vooruit. Zij doen gewoon door. Die beweging van jong en ondernemend stond op 9 december 2025 centraal in presentaties en interviews. Welke inzichten geven we mee aan de formerende partijen Den Haag?

Dieper Wortelen café | Wat viel er in onze vorige cafés te beleven?

Omgaan met andere tijden

Samen de transitie van het landelijk gebied vormgeven

4

Wat is er ter (stam)tafel gekomen?

- Introductie
- Actualiteiten | hoe hangt de vlag erbij?
- In de schijnwerpers | Buitenbuddies
- De Gastpreek | Kustaw Bessems en Jaap Romme
- Beste praktijken | met Stan Bosman
- Afsluiting & vrije uitloop

Samen de transitie van het landelijk gebied vormgeven

3

Hoe krijgen we vanmiddag handvatten voor 'het goede gesprek'?

- **Het eerste rondje** | In gesprek met Marieke Mossink, waarnemend DG RTL
Hoe is het weer in Den Haag? En wat betekent dat voor gesprekken over de toekomst van het landelijk gebied?
- **In de schijnwerpers** | Trainingen voor Dialoogvaardigheden, met Lotte van Burgsteden en Hein van Middelaar
Waarom dit initiatief en wat houdt het in? En wat is volgens het Centrum voor Dialoog nodig voor 'het goede gesprek'?
- **Samen aan de slag** | Het Transformatiespel met André Schaminée
Hoe kan de ontwerpende aanpak helpen om tot een goed gesprek te komen?
- **Beste praktijken** | Het Ministerie van de Toekomst met Meta Knol
Hoe kan de toekomst helpen bij het 'goede gesprek' in het nu?
- **De laatste ronde & vrije uitloop**
Met al deze handvatten worden dit hele goede gesprekken!

Het goede gesprek

Samen de transitie van het landelijk gebied vormgeven

2

Welkom in het DW-Café: Wat komt er vandaag ter tafel?

(1) Hoe hangt de vlag erbij? | Vanuit gemeentelijk perspectief

Boris Meessen - wethouder gem. Nederweert
Tessa de Haas (RTL) en Caroline van Leenders (RVO) over het Co-Lab Regeneratieve Gebiedsfinanciering

(5) De laatste ronde & vrije uitloop | Het laatste woord is aan Wouter Boog!

(2) In de schijnwerpers | Wat beweegt de financiële sector in transitie?

Dick van den Oever - Managing Director Landelijk Vastgoed a.s.r. Dutch Farmland Fund
Casper Holl - Strategic Change Manager Rabobank

(3) Samen aan de slag | Duurzame financiering

Michael Peters - Assistent-Professor sustainable finance aan de Technische Universiteit Delft

(4) Beste praktijken | De Nije Mieden – het nieuwe midden

Sjoerd Miedema - eerste koolstofboer in Nederland

Boter bij de vis

Samen de transitie van het landelijk gebied vormgeven

3

Welkom in het DW-Café: Wat komt er vandaag ter tafel?

(1) Hoe hangt de vlag erbij? | Aan Tafel!

- **Wim Groot Koerkamp** (bekend van ReMarkAble, BBB en Aan Tafel!) brengt Nederland aan tafel om beweging te creëren

(2) In de schijnwerpers | Het Nederlands Landschap als levend verhaal

- **Edwin Raap** (programmanager Erfgoed, Landbouw & Natuur – Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed) over 'levend en lerend landschappen' en het handboek 'Landschappen van Nederland'
- **Pieter van Ree** (adviseur) over 'Wandelend Wijs'

(3) Samen aan de slag | Taal & Verhaal

- **Mark van Twist** (bestuursvz NSOB en hoogleraar Bestuurskunde Erasmus Universiteit - bestuurs- en beleidsadvisering publiek-private context) over kracht van verhalen, taal en zoektocht naar het (stille) midden

(4) Beste praktijken | Zuidelijke IJsselvallei

- **Jan Willem Breukink** over zijn verhaal en het succes van de gebiedscoöperatie

(5) De laatste ronde & vrije uitloop | Het laatste woord is aan Wouter Boog

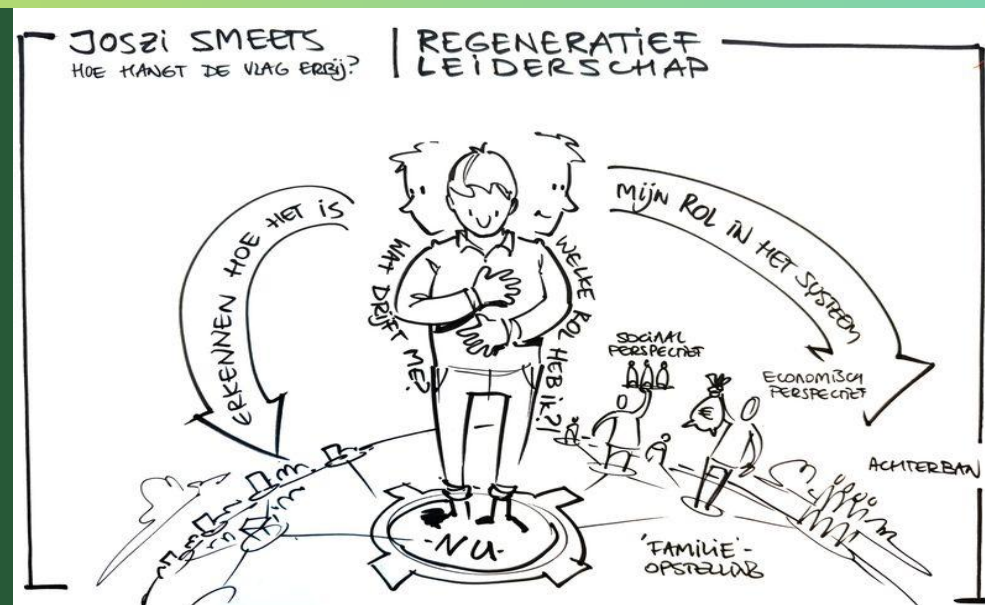
De Kracht van het Verhaal

Dieper Wortelen café | Het vijfde DW café opent de deuren!

- **Hoe hangt de vlag erbij?** | Reflecteren op de ontwikkelingen in het landelijk gebied met *Joszi Smeets*
- **In de schijnwerpers** | *Merel Straathof* (NAJK), *Tessa Nauta* (Jongerenraad Staatsbosbeheer), *Silke Ravensberg* (duurzame gebiedstransities),
- **Samen aan de slag** | Richtingwijzer landelijk gebied: wat willen we meegeven aan formerend Den Haag?
- **Gastspreek** | *Tino Wallaart* over lobbyen anno nu
- **In de schijnwerpers** | *Merel Vermeeren* (Waterperspectief, ex-trainee van Unie van Waterschappen) en *Philip Breitenstein* (Natuurmonumenten)
- **Samen aan de slag** | Richtingwijzer landelijk gebied: wat willen we meegeven aan formerend Den Haag?
- **De laatste ronde** | Reflectie vanuit bestuurlijk (*Paul Hofman* – wethouder gem. Rheden) & ambtelijk perspectief (*Olga van Kalles* – Programmamanager Dieper Wortelen – RTLG)
- **Vrije uitloop** | Het laatste woord is aan tekenaar *Wouter Boog*

Hoe hangt de vlag erbij? | Joszi Smeets

Joszi is geograaf, opleider en oprichter van Food Hub, een organisatie die sinds 2016 werkt aan de transitie naar een eerlijk, divers en duurzaam voedselsysteem. Dat doet Food Hub via voedselonderwijs dat mensen in staat stelt de wereld van voedsel te veranderen. Joszi werkt als trainer en begeleider voor leiders, professionals en ondernemers (waaronder veel boeren) uit de Agri Food sector. Dit doet zij vanuit een regeneratieve benadering, waarin ecologische, sociale en economische waarden in samenhang worden bekeken. In haar werk helpt Joszi leiders en professionals om handelingsperspectief te ontwikkelen in een sector die onder druk staat. Haar methodiek combineert systeendenken, zelfreflectie en praktijkervaring, zodat keuzes niet blijven steken in analyse of crisisdenken, maar bijdragen aan opbouw, veerkracht en een toekomstbestendig voedselsysteem.

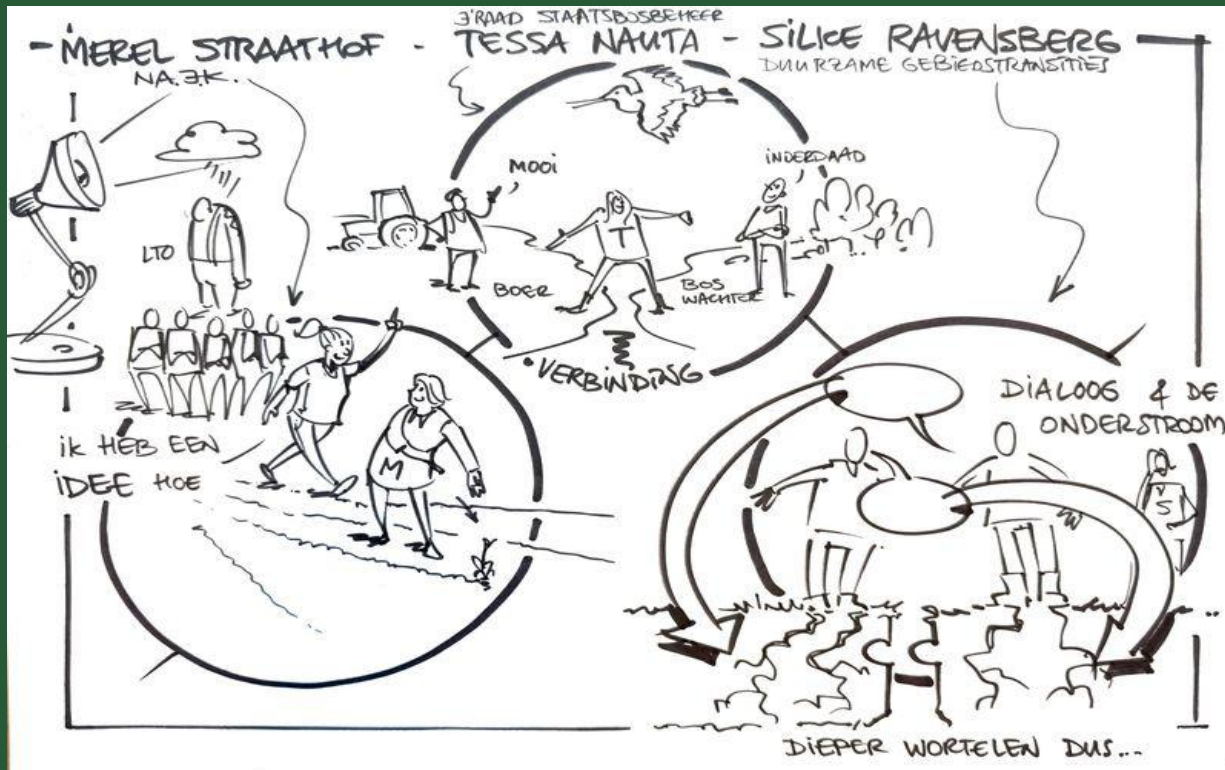

In de schijnwerpers | Merel Straathof, Tessa Nauta, Silke Ravensberg

Op drie krukken zitten drie jonge vrouwen: Merel Straathof, boerin en NAK-bestuurder, Tessa Nauta van de jongerenraad van Staatsbosbeheer en Silke Ravensburg, onlangs afgestudeerd in duurzame gebiedsontwikkeling en inmiddels begonnen met haar eerste baan bij een groot ingenieursbureau. Het Agrarisch Jongeren Kontakt lijkt soms in de schaduw te staan van de grote landbouwkoepel LTO-Nederland, maar is inmiddels heel invloedrijk. Merel schoof onlangs zelfs aan bij de Kabinetsformatie. Merel heeft de portefeuille 'leefomgeving' binnen het NAK. Natuurlijk staat ze voor haar sector. "Maar we moeten er de ogen niet voor sluiten dat we als landbouw fors ruimte innemen en dat we veel impact hebben op de staat van natuur en milieu", zegt Merel, "nieuwe generaties boeren moeten veel meer oog gaan hebben voor omgeving". Duurzame voedselproductie blijft in ons land beslist mogelijk. Tessa is het daar mee eens: boer, boswachter en burger komen er in de praktijk vaak best samen uit. De meerstemmigheid in het debat is belangrijk. Eén van die stemmen is de natuur. "Staatsbosbeheer geeft daar stem aan", zegt Tessa. Silke vraagt aandacht voor de onderstroom. Gesprekken die zij in het kader van haar afstuderen had met veehouders in de Achterhoek hebben haar ogen geopend. Transitie is mensenwerk: boeren willen graag vooruit, maar ze willen ook gehoord worden. Er is meer Haagse aandacht nodig voor die verhalen uit de praktijk. Wat je aandacht geeft groeit.

In de schijnwerpers | Merel Straathof, Tessa Nauta, Silke Ravensberg

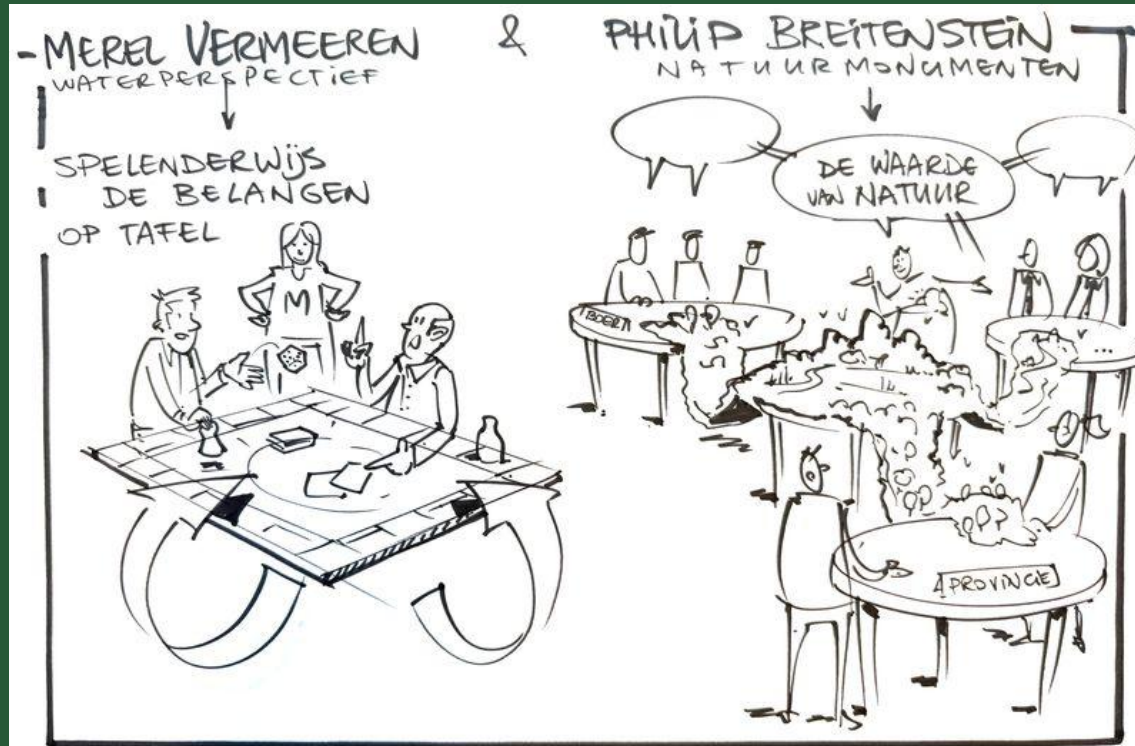

In de schijnwerpers | Philip Breitenstein en Merel Vermeeren

Opnieuw twee jonge professionals op de kruk. Philip werkt bij Natuurmonumenten. Merel Vermeeren studeerde social design en was trainee bij het Hoogheemraadschap van de Stichtse Rijnlanden. Merel introduceert het begrip 'grenswerkers': met het ene been sta je binnen je eigen organisatie, en met het andere sta je erbuiten om met externen samen te werken. Juist de grenswerkers kunnen verbinden. Merel heeft een serious game helpen ontwikkelen om dat van buiten naar binnen kijken te faciliteren. "Je komt al spelend tot inzichten over de verhouding tussen partijen, er ontstaan gesprekken die collega's normaal niet voeren en er ontstaat begrip." Philip zit vanuit Natuurmonumenten (NM) vaak met gebiedspartijen, waaronder agrariërs, aan tafel. Natuurmonumenten is naast natuurbeschermers ook grondeigenaar. "Er is veel onrust onder boeren over veranderingen in het gebied. Natuurbeschermers en agrariërs spreken vaak dezelfde taal en komen samen vaak best tot oplossingen. Zeker als grond als ruilmiddel kan worden ingezet". Zijn ervaring is dat je best vaak plannen kan maken met boeren in de omgeving van natuurgebieden. "Het begint met het initiatief in de gebiedspartij, daar start de beweging". Helaas werkt wisselend beleid vanuit de overheden niet mee. Een voorbeeld daarvan is het transitiefonds en het NPLG. Zijn oproep aan de Haagse politiek: geeft ruimte aan initiatieven en investeer in de toekomst van het platteland.

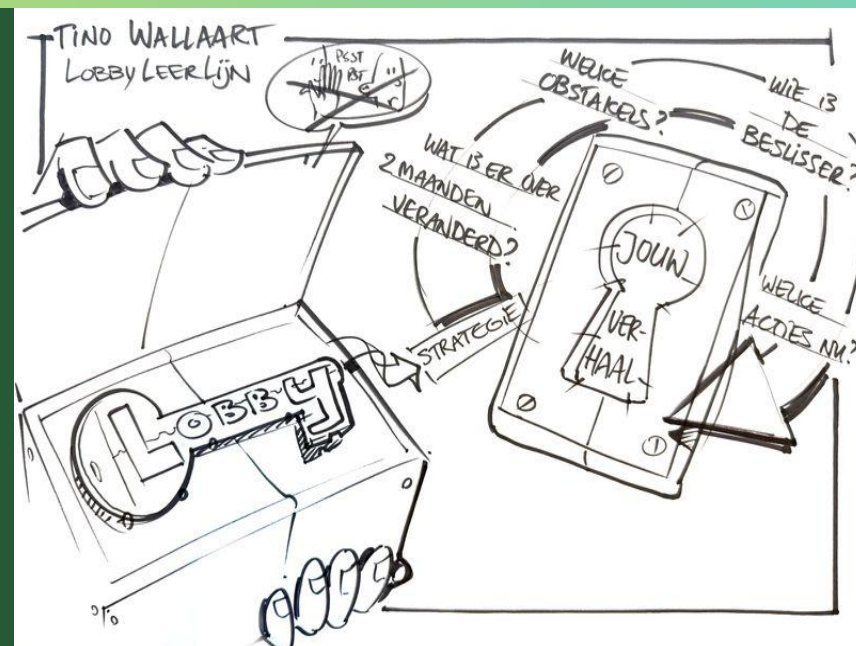
In de schijnwerpers | Philip Breitenstein en Merel Vermeeren

Gastspreek | Tino Wallaart

Tino is Statenlid in Noord-Holland en één van de twee naamgevers van Wallaart & Kusse, een bureau in public affairs. Tino is een lobbyist zogenoemd. Maar wel een lobbyist met een missie: een betere wereld door eerlijke lobby. Lobby is slechts het laatste stukje van zijn job, het gaat er om het goede verhaal te vertellen. “Helaas gaat 95% van de lobby over het behouden van verworvenheden, over de status quo”, stelt Tino, “dat maakt lobby voor veranderingen in het agrarisch systeem zo lastig.”

“Hoe kan lobbyisme bijdragen aan optimisme?”, vraagt Coen. Tino legt uit dat er een verschil is tussen korte slagen – bijvoorbeeld richting kabinetsformatie – en de lange termijn boodschap die je tussen de oren van grote groepen wilt krijgen. Om welke verandering gaat het? Hoe ziet de wereld eruit als die straks is doorgevoerd? Kunnen we dat beeld aantrekkelijk maken? “Helaas leven we in een ophefeconomie”, zegt Tino, “media springen op het ongenoegen, en niet op de oplossing”. Als scheidsrechter heeft hij ook vaak meer last van de supporters langs de kant van het veld als van de spelers in het veld. “We moeten op weg naar beweging uit het midden”, vult Coen aan.

Samen aan de slag | Richtingwijzer landelijk gebied: wat willen we meegeven aan formerend Den Haag?

Coen en Sophie dagen de deelnemers uit om met elkaar in gesprek te gaan en boodschappen mee te geven aan Den Haag. Dat doen we in twee rondes, daarbij voortbouwend op de inleidingen van Joszi, Tino en de andere gesprekspartners. Een greep:

- Geef ruimte aan gebieden om transitie op eigen wijze in te vullen en te experimenteren, zet het initiatief in de streek centraal.
- Omarm complexiteit: het gaat op weg naar een vitaal platteland om meer dan stikstofreductie en natuurherstel. Belangrijke randvoorwaarden, maar het gaat uiteindelijk om de brede welvaart. Wat daarvoor nodig is, verschilt per regio.
- Er is bezieling nodig om coöperatief aan de slag te gaan en aan de slag te blijven. We kunnen heel veel samen, maar een deel blijft ongezien. Er is positivisme nodig als het gaat om de toekomst van het platteland: laten zien dat het wél kan!
- Als 95% van de lobby inderdaad gericht is op behouden van hoe het nu is en dat die lobby ook gefinancierd wordt door partijen die verdienen aan de status quo (agrifirms, retail enz.), hoe kunnen we die partijen in de veranderstand zetten en verleiden tot nieuwe verdienenmodellen?
- Er is een lange termijnvisie nodig voor een duurzaam voedselsysteem dat in kleine stapjes kan worden uitgevoerd; maar dat is niet alleen zaak van de koplopers en bioboeren, juist de grote groep gangbare agrarische ondernemers moeten mee.
- De tegenstelling die gecreëerd is helpt niet mee. Kom als Haagse overheid weg bij de polarisatie die jullie zelf in de hand hebben gewerkt en geef ruimte aan boer en boswachter.

Het laatste rondje | Paul Hofman en Olga van Kalles

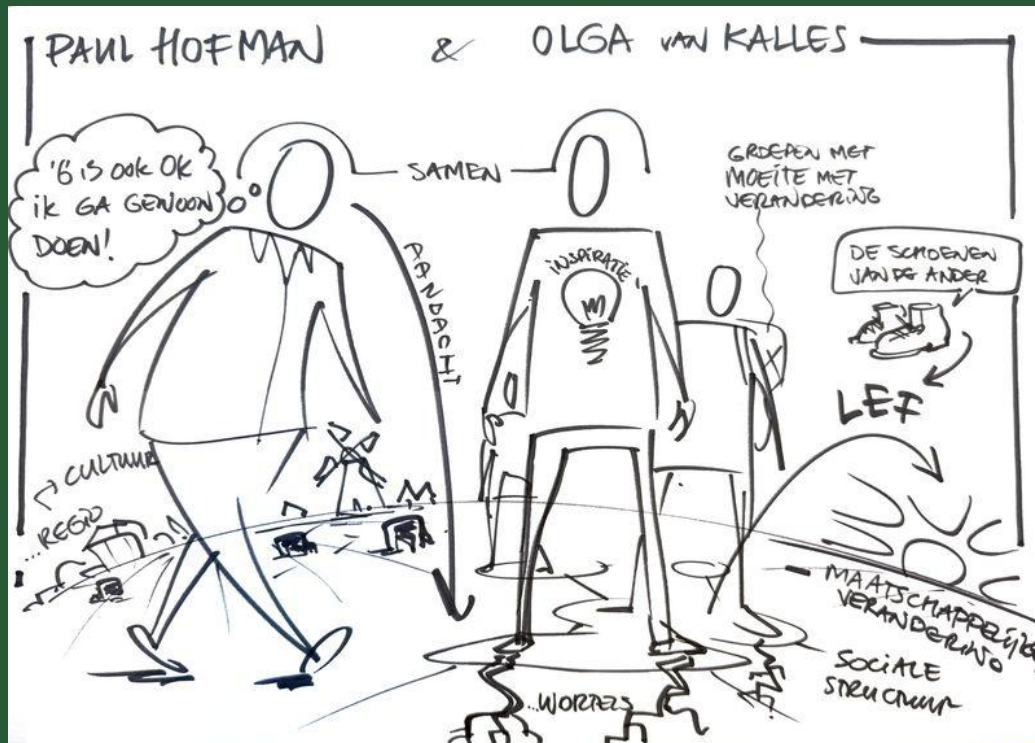
Paul is wethouder in Rheden aan de Veluwerand, Olga werkt bij LVVN in wat nu nog de Regieorganisatie Transitie Landelijk Gebied is en zet zich daar in voor zaken als dialoog, depolarisatie en omgevingskwaliteit. Paul en Olga blikken terug op de middag.

“De transitie landelijk gebied is een complexe opgave”, zegt Paul, “we vliegen die vaak technisch aan met reductiedoelen en regelingen, maar vergeten dat het ook een sociale opgave is”. Het ging vanmiddag over dialoog en dat is heel belangrijk, maar als wethouder wil je ook dingen tot stand brengen”. Ook in Rheden blijkt het vaak lastig om de grote groep in het midden in beweging te krijgen. Maar juist lokale bestuurders zouden daar toe in staat moeten zijn. Den Haag moet meer oog krijgen voor de regierol van gemeenten in de realisatie.

Olga sluit af: “inspiratie, optimisme en samen waren vanmiddag toverwoorden, maar dat zijn begrippen die binnen LVVN helaas niet altijd bezielen”. Politieke sensibiliteit is er volop bij de collega’s in Den Haag, maar de sociaal maatschappelijke sensibiliteit is minder ontwikkeld. “We moeten veel meer oog krijgen voor de verhalen van buiten, niet alleen voor kansen van koplopers, maar ook voor de pijn van de achterblijvers.” Olga hoopt dat een nieuw Kabinet een handreiking doet naar de streek: daar moet het gebeuren. “Als we het over 90% eens zijn, laat het dan niet op die laatste 10% afketsen en ga aan de slag!”. Dieper Wortelen heeft de afgelopen jaren gezorgd voor bewustwording over nut en noodzaak van dialogisch werken. Olga hoopt dat die lijn ook straks wordt doorgetrokken.

Het laatste rondje | Paul Hofman en Olga van Kalles

Het laatste rondje | Tips van onze community

Hoe (en waar) kunnen we het Dieper Wortelen gedachtegoed nóg verder ontwikkelen in 2026?

‘Stel dialoogvaardigheden in het hart van de primaire processen van het ministerie en de gebiedsprocessen’

‘Organiseer een dialoog & depolarisatie roadshow in verschillende regio’s!’

‘Jullie DW-Café thema’s zijn spot-on. Ook deze over de nieuwe generatie verschilmakers. Een mooie nieuwe DW-activiteit zou het volgende kunnen zijn: geef ruimte aan Young Professionals om samen innovatieve pilots te draaien. Geef ze daarin vrijheid en verantwoordelijkheid.’

‘Zorg voor ruimte om het depolarisatie en dialoog geluid én instrumenten ook binnen heel LVVN te laten landen.’

‘Lok het gesprek met groepen die tegenover elkaar staan uit. Betrek hierbij nóg meer mensen vanuit de praktijk.’

‘Blijf bezig met jullie initiatieven, ze máken onzichtbaar maar onmiskenbaar verschil in het landelijk gebied’

‘Blijf deze ontmoetingen alsjeblieft organiseren. Die onderlinge verbinding is zo hard nodig in een polariserend klimaat.’

‘Start in 2026 een super-lobby om dialoog en depolarisatie bovenaan de bestuurlijke agenda’s te houden. Zorg ervoor dat jullie initiatieven en ideeën niet in een la verdwijnen’

De Doordoeners: werken aan de toekomst volgens de nieuwe generatie

Tot het volgende DW- Café